

APLIKÁCIA GIS V KONTEXTE PRIESTOROVEJ ANALÝZY ZAHRANIČNEJ POLITIKY SR

Filip Šandor, Roman Najdený, Daniel Gurňák

Abstract

The aim of this paper is a political-geographical analysis of the foreign policy of the Slovak Republic using GIS tools. We analysed the institutional aspect of foreign policy on the basis of the current number of diplomatic representative offices of the Slovak Republic in the world. We used GIS tools for spatial analysis and visualization of honorary consulate offices of the SR. In order to compare spatial visualisation of the consulates we analyse the spatial localisation by Gastner-Newman cartogram and Hot spots analyses. The partial aim of our paper was the analysis of the spatial differentiation of the consulates in relation to several attributes of the world states.

Keywords: political Geography, the foreign policy of the Slovak Republic, GIS, honorary consulate office

Úvod

Zastupiteľské úrady štátu tvoria základný pilier diplomatickej služby a sú esenciálnym prvkom zahraničnej politiky štátu, ktoré plnia mnoho funkcií. Mapovaním zahraničných úradov a ich analýzou možno bližšie porozumieť priestorovému aspektu zahraničnej politiky SR a identifikovať jej špecifiká v regiónoch Zeme.

V tomto príspevku analyzujeme priestorovú koncentráciu honorárnych konzulátov, ktoré v posledných rokoch dynamicky vzrastali na počte. Cieľom práce je vizualizácia a následná analýza zahraničnej politiky SR ako jedného zo smerov politickej geografie pomocou nástrojov GIS. Prostredníctvom GIS sme identifikovali niektoré faktory vplývajúce na rozmiestenie honorárnych konzulátov SR.

Teoreticko-metodické východiská

Údaje ohľadne počtu a lokalizácie zastupiteľských úradov sme získali z *Ročenky zahraničnej politiky SR* (2019) a internetovej stránky Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR (2020). Priestorová analýza zastupiteľských úradov spočívala v aplikácii vybraných metód GIS. Je potrebné poznamenať, že napriek bohatej škále nástrojov, ktoré GIS poskytuje (Bolstad 2016),

nebolo možné aplikovať náročnejšie metódy (priestorovej) analýzy konzulátov SR vzhľadom k nedostupným dátam týkajúcich sa aktivít jednotlivých konzulátov.

Zastupiteľské úrady SR možno rozdeliť na nasledovné typy: veľvyslanectvá, generálne konzuláty, honorárne konzuláty, slovenské inštitúty a stále misie. Popri nich SR využíva aj iné špecifické zastúpenia v krajinách, ktoré z rôznych dôvodov diplomaticky neuznáva (napr. Taiwan alebo Kosovo).

V SR problematiku zastupiteľských úradov v geografických prácach načrtli Grác a Slavík (2010) a Gurňák, Blažik a Márriássyová (2014). Diplomatickým zastúpením na úrovni konzulátov na príklade Lichtenštajnska sa zaoberal Stringer (2011). Pozitívnym ekonomickým efektom zastupiteľských úradov na medzinárodný obchod štátu skúmali napríklad Bergeijk, Yakop, Groot (2011).

Priestorová diferenciácia honorárnych konzulátov SR

Veľvyslanectvo je najvyššia forma diplomatického zastúpenia v krajine. Prítomnosť veľvyslanectva v danej krajine nie je samozrejmosťou a jeho zriadenie závisí od širokého spektra faktorov. Samotná prítomnosť veľvyslanectva má veľký význam nie len praktického, ale aj symbolického charakteru a v diplomacii sa takýto akt rozumie značne pozitívne. Zriadenie veľvyslanectva predpokladá zvýšenie politického dialógu, ekonomických väzieb a všestrannej spolupráce.

Z aktuálnych 65 veľvyslanectiev SR (2020) sa v Európe nachádza polovica (36). V Ázii pôsobí 17, v Amerike 6, v Afrike 5 a Austrálii 1 ambasáda. Pre porovnanie v roku 2019 mala Česká republika 90 veľvyslanectiev, Poľsko 88, Maďarsko 86, Rakúsko 80, Fínsko 70. Dánsko 67, Írsko 66, Slovinsko 41 a Litva 40. SR je tak na 18. mieste v počte ambasád zo všetkých štátov EÚ (Lowy Institute, 2019).

Objektom analýzy v tejto štúdii sú však menšie zastupiteľské úrady a to honorárne konzuláty. Honorárne konzulárne úrady dotvárajú sieť zastupiteľských úradov štátu. Honorármi konzuli na rozdiel od generálnych konzulov môžu byť aj občania prijímajúcich štátov (dokonca aj občania tretích štátov), ktorí robia dobré meno SR a angažujú sa v rozvíjaní vzťahov danej krajiny so SR. Sú to čestné funkcie a vykonávajú ich predovšetkým finančne zabezpečení ľudia, ktorí sú nejakou formou spojení so SR (Teraz, 2018).

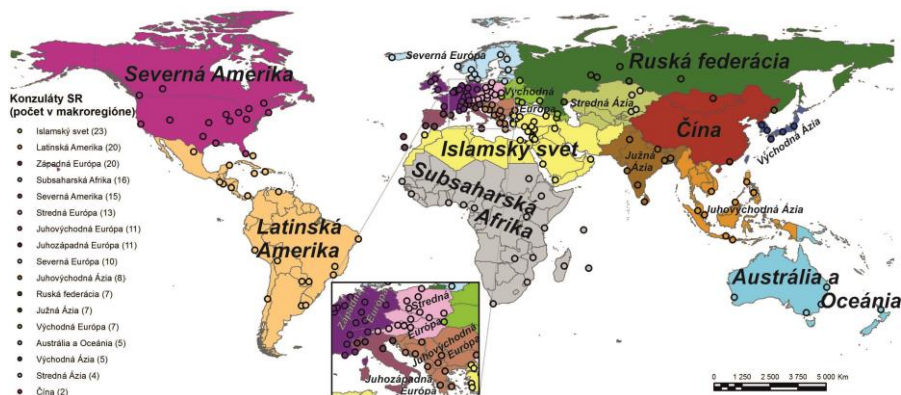
Najčastejšie sú tieto úrady lokalizované a nápomocné v krajinách, kde SR nemá priame diplomatické zastúpenie (teda najmä ambasády). Konzulárne oddelenia sú však aj súčasťou ambasád. Preto ďalší konzulárny úrad je lokalizovaný do krajiny, kde už pôsobí ambasáda len z dôvodu pokrytia určitého regiónu príslušného štátu.

Pajtinka (2019) udáva, že funkcie vykonávané konzulárnym úradom, sú za normálnych okolností prevažne „nepolitické“, pričom zahŕňajú poskytovanie asistencie občanom vysielajúceho štátu v núdzových situáciách, notárske

overovanie rôznych písomností a podpisov, vybavovanie cestovných, identifikačných a matričných dokladov či vydávanie víz občanom prijímajúceho štátu, respektíve aj tretích štátov. Autor rovnako dodáva, že konzulárny úrad môže za istých špecifických okolností, keď z politických dôvodov absentujú diplomatické styky medzi jeho vysielajúcim a prijímajúcim štátom, neoficiálne vykonávať aj rôzne diplomatické funkcie. Významnosť honorárnych konzulátov je zrejmá aj z toho dôvodu, že môžu pôsobiť profesionálne a navyše častokrát menej finančne nákladne ako ambasády. Honorárni konzuli financujú svoju činnosť z vlastných zdrojov, sú priamo v regiónoch a v prostredí krajiny, čo prináša neoceniteľnú znalosť regiónov krajiny (Stringer, 2011). Aj preto bol vývoj počtu slovenských honorárnych konzulátov veľmi progresívny. Zatiaľ čo v roku 2001 mala SR 82 honorárnych konzulátov, v roku 2009 ich už bolo 146 (Grác, Slavík, 2010) a v roku 2018 narástol na 187 v 100 krajinách sveta. Navyše je v súčasnosti rozpracovaných ďalších 85 honorárnych konzulátov SR (Teraz 2018). Podľa plánu Ministerstva zahraničných vecí a európskych záležitostí SR v roku 2015 má byť počet honorárnych konzulátov do roku 2025 celkovo 320, s dynamikou rozširovania 7 – 8 nových úradov ročne (MZVaEZ SR, 2019). Pre porovnanie Česká republika má v súčasnosti (2018) 212 honorárnych konzulátov v 101 krajinách sveta. Najväčšia priestorová diferenciácia honorárnych konzulátov medzi SR a ČR je v lokalizácii na americkom svetadieli. Zatiaľ čo SR tam má takmer 19 % všetkých konzulátov, ČR až 31 %.

Mapa 1: Priestorové rozmiestnenie honorárnych konzulátov SR v makroregiónoch Zeme v roku 2019

Map 1: The spatial localization of honorary consulates of the SR in the macroregions of the Earth in 2019

Zdroj údajov: MZVaEZ SR

Priestorová diferenciácia týchto úradov je rovnomernejšie lokalizovaná než pri ambasádach. Je to z dôvodu snahy lokalizácie týchto úradov aj do krajín, v ktorých SR nemá priame diplomatické zastúpenie. Ako možno vidieť, najväčší počet konzulátov je prítomných v USA (11), Turecku (10), Poľsku (7), Rusku (7), Rakúsku (5), Francúzsku (5) a Taliansku (5). Síce najväčší počet konzulátov je lokalizovaný do krajín s prítomnosťou slovenskej ambasády, no až 49 krajín (prevažne rozvojových) je pokrytých práve len honorárnym konzulátom. Ide napríklad o exotické krajiny ako Maurícius, Seychely, Senegal, Salvádor atď. Je tiež zaujímavé, že 14 zo 65 krajín so slovenskou ambasádou nemá honorárny konzulát (prevažne krajiny mimo EÚ v Ázii) a v 32 krajinách je lokalizovaných 2 a viac konzulárnych úradov (mapa 1, tab. 1).

Najnovší honorárny konzulát bol otvorený v Džidde v Saudskej Arábii, do ktorého SR vkladá „nádeje, že pomôže spropagovať a prezentovať SR medzi saudskou verejnosťou a v podnikateľských kruhoch, a napomôcť tak tomu, aby sa Džidda stala odrazovým mostíkom ďalšieho rozvoja vzťahov medzi SR a Saudskou Arábiou“ (Webnoviny, 2018).

Tab. 1: Porovnanie počtu ambasád a konzulátov podľa makroregiónov Zeme v roku 2019

Table. 1: Comparison of the number of embassies and honorary consulates by the macroregions of the Earth in 2019

Makroregión	Počet ambasád	Makroregión	Počet konzulátov
Juhovýchodná Európa	11	Islamský svet	25
Islamský svet	7	Západná Európa	19
Západná Európa	7	Latinská Amerika	18
Východná Európa	6	Severná Amerika	17
Severná Európa	5	Juhovýchodná Európa	13
Subsaharská Afrika	4	Stredná Európa	13
Stredná Európa	4	Subsaharská Afrika	13
Južná Európa	4	Južná Európa	13
Juhovýchodná Ázia	3	Severná Európa	10
Latinská Amerika	3	Juhovýchodná Ázia	8
Severná Amerika	3	Východná Európa	7
Stredná Ázia	2	Južná Ázia	7
Východná Ázia	2	Rusko	7
Austrália a Oceánia	1	Austrália a Oceánia	5
Južná Ázia	1	Východná Ázia	5
Rusko	1	Stredná Ázia	4
Čína	1	Čína	2

Zdroj údajov: MZVaEZ SR

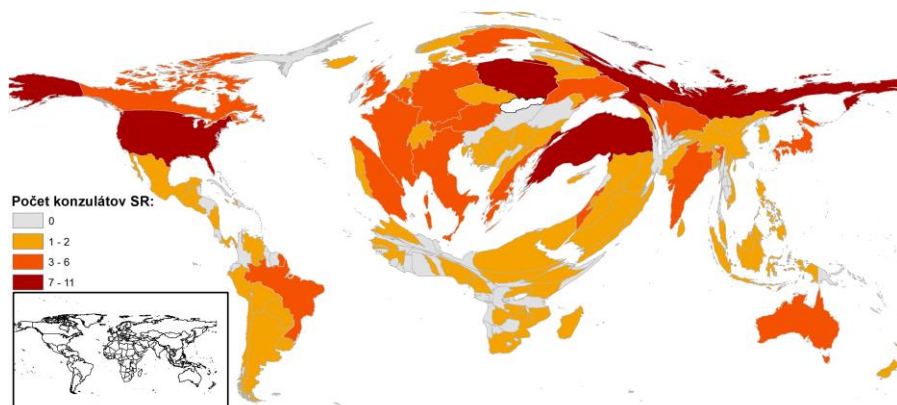
Pre porovnanie v SR pôsobí 82 honorárnych konzulátov (2018) poväčšine v Bratislave (vyše 57 %). Podľa MZVaEZ SR by sa zahraničné konzuláty mali lokalizovať do hlavných miest VÚC (Teraz 2020). V súčasnosti okrem Bratislavy pôsobia v Košiciach (15), Banskej Bystrici (3), Žiline (4), Prešove (2) a Nitre (1). Napriek tomu ich možno nájsť napríklad aj v Trstenej (Bielorusko), Považskej Bystrici (Gruzínsko), v Martine (Srbsko), Zálesí (Litva), Liptovskom Mikuláši (Poľsko), Starej Ľubovni (Rumunsko), Nižnej Hutke (Seychely) či vo Vranove nad Topľou (Ukrajina). Honorárni konzuli akreditovaní pre SR sú po väčšinou občania SR. Možno dodať, že snaha získať túto čestnú funkciu môže byť častokrát spojená s cieľom nadobudnúť určité menšie diplomatické výhody pre dotyčnú osobu.

Aplikácia GIS ako nástroj analýzy a vizualizácie zahraničnej politiky SR

Nástroje GIS nám poskytujú rôzne pohľady na inštitucionálny aspekt zahraničnej politiky SR. Pomocou Gastner-Newmanovej metódy kartogramu, ktorá deformuje polygóny (krajiny) na základe hodnoty stanoveného atribútu (počet konzulátov) sme zvýraznili najväčší počet konzulátov v krajinách do amorfnej mapy (mapa 2). Pri tejto metóde možno na prvý pohľad sledovať vysokú koncentráciu skúmaných prvkov. V literatúre je táto metóda považovaná skôr za náučno-populárnu ako vedeckú.

Mapa 2: Gastner-Newmanova metóda kartogramu – vizualizácia priestorovej lokalizácie honorárnych konzulátov SR

Map 2: Gastner-Newman Cartogram method – visualization of the spatial localization of honorary consulates of the SR

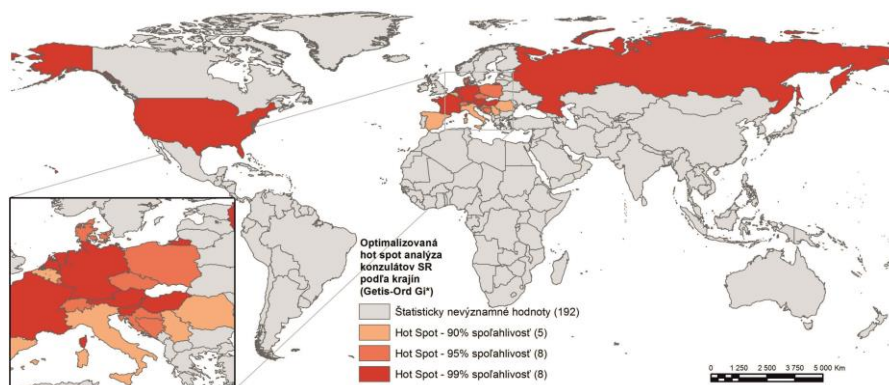

Zdroj údajov: MZVaEZ SR

Hot spot analýza, respektíve v našom prípade aplikovaná optimalizovaná hot spot analýza predstavuje priestorový analytický nástroj vychádzajúci zo štatistiky Getis-Ord G_i^* . Nástroj slúži na identifikáciu rozmiestnenia priestorových zhľukov vysokých a nízkych hodnôt a v našom prípade vychádza z počtu konzulátov v krajine pričom berie do úvahy najmä ich priestorové väzby. Ak je napríklad konzulát v regióne osamotený, tak pri použití tejto metódy nie je považovaný za štatisticky významný (mapa 3). Tu možno vidieť kontrast s reálnym stavom lokalizácie konzulátov v Latinskej Amerike alebo v Turecku, kde tieto konzuláty síce sú lokalizované vo väčšej miere, no vzhľadom na širší priestorový kontext od nich táto metóda abstrahuje. Ako môžeme sledovať, opačná situácia je pri konzulátoch v strednej a západnej Európe s vysokým absolútnym počtom konzulátov a relatívnou priestorovou blízkosťou.

Mapa 3: Hot spot analýza honorárnych konzulátov SR

Map 3: Hot spot analysis of honorary consulates of the SR

Zdroj údajov: MZVaEZ SR

Analýza konzulátov vo vzťahu k vybraným atribútom štátu (HDP, hustota zaľudnenia) potvrdzuje snahu lokalizovať honorárne konzuláty aj do regiónov, kde SR nemá prítomnú ambasádu (mapa 4). To naznačujú aj trendy v lokalizácii konzulátov vo vzťahu k výkonnosti ekonomiky. Krajiny s menším HDP na obyvateľa (v roku 2018) majú zvyčajne so SR menej rozvinuté vzťahy a preto by bolo vhodné a relatívne menej finančne nákladné riešenie lokalizácia honorárneho konzulátu do týchto krajín. Možno to považovať za prvok iniciálnej diplomacie a kontaktu s krajinou (napr. v Afrike). Na rozdiel od väzby medzi HDP a umiestnením konzulátov je závislosť lokalizácie konzulátov od hustoty zaľudnenia štátu (v roku 2018) menšia, no v rovnakom paradoxnom trende ako pri

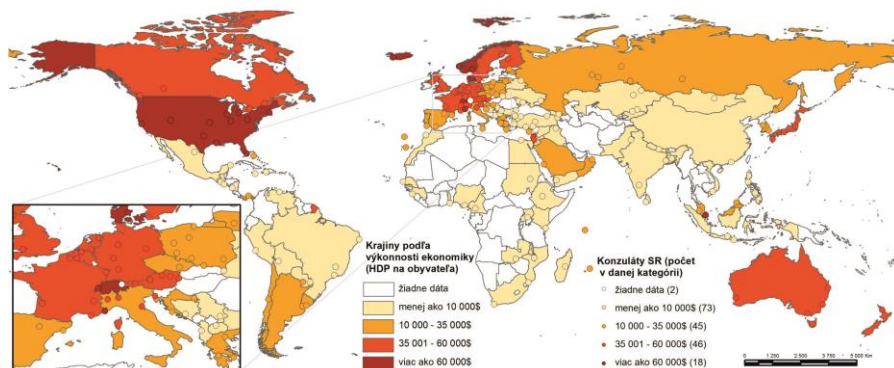
ukazovateli HDP. Ako môžeme vidieť, tak so vzrastajúcou hustotou zaľudnenia, počet konzulátov klesá (mapa 5).

Napriek tomu, že SR lokalizuje honorárne konzuláty skôr do krajín s absenciou ambasády (teda zväčša do krajín s menším HDP na obyv.), rovnako však aj do krajín, ktoré si svojou veľkosťou vyžadujú viaceré zastupiteľské úrady (napr. USA) (Teraz 2018). V tomto kontexte je však zaujímavý fakt prítomnosti len jedného konzulátu v Číne (pre porovnanie v Indii má SR 3 konzuláty). Druhý najväčší počet konzulátov po USA má SR v Turecku, čo môže byť spôsobené početnosťou slovenských návštevníkov v krajine (mapa 6).

V prípade stupňa závislosti medzi konzulátmi a návštevníkmi zo SR vychádza Pearsonov koeficient korelácie 0,4406 čo znamená miernu závislosť. No treba dodať, že dáta k návštevnosti krajín zo SR nie sú dostupné za všetky krajiny a evidujú sa len za organizovaný cestovný ruch, čo považujeme za nepostačujúce.

Mapa 4: Priestorové rozmiestnenie honorárnych konzulátov SR vo vzťahu k HDP na obyv. krajín sveta

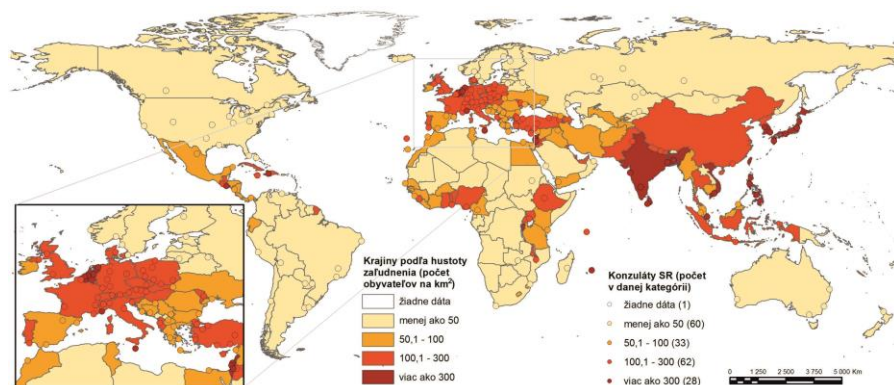
Map 4: The spatial localization of honorary consulates of the SR in relation to GDP per capita in world countries

Zdroj údajov: World Bank

Mapa 5: Priestorové rozmiestnenie honorárnych konzulátov SR vo vzťahu k hustote zaľudnenia krajín

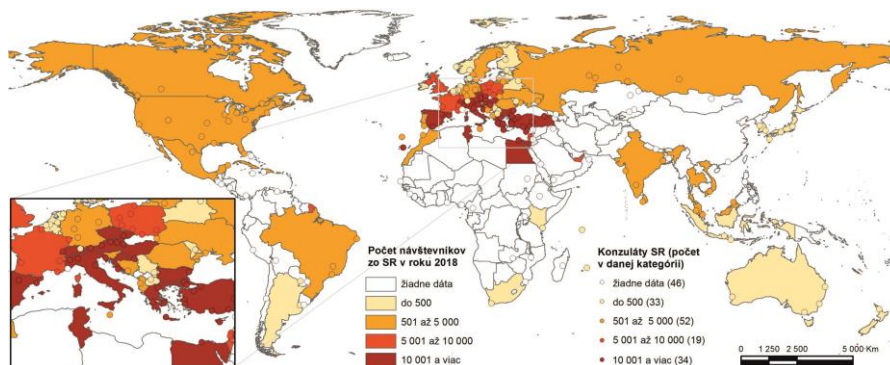
Map 5: The spatial localization of honorary consulates of the SR in relation to the population density of world countries

Zdroj údajov: World Bank

Mapa 6: Priestorové rozmiestnenie honorárnych konzulátov SR vo vzťahu k počtu tuzemských návštevníkov

Map 6: The spatial localization of honorary consulates of the Slovak Republic in relation to the number of domestic tourists

Zdroj údajov: ŠÚ SR

Záver

Cieľom príspevku bola politicko-geografická analýza priestorových aspektov zahraničnej politiky SR na základe siete honorárnych konzulátov. Upriamili sme pozornosť na aplikáciu vybraných nástrojov GIS pri analýze zahraničnej politiky a taktiež na významnosť vizualizácie do veľkej miery abstraktnej problematiky medzinárodných vzťahov. Honorárne konzuláty SR prešli dynamickým vývojom a doposiaľ sa počtom nestabilizovali. Predstavili sme niektoré metódy vizualizácie zahraničnej politiky a pokúsili sme sa nájsť súvislosti lokalizácie siete konzulátov s niektorými atribútmi štátov sveta, pričom z našich zistení jednoznačne vyplýva, že lokalizácia honorárnych konzulátov SR je do istej miery determinovaná práve nami analyzovanými premennými. Treba však otvorene poznamenať, že vytvorenie a lokalizácia konzulátov je v zahraničí, tak ako je tomu aj v SR, do istej miery podmienená špecifickými a subjektívnymi rozhodnutiami kompetentných orgánov.

PodĎakovanie

Príspevok vznikol v rámci riešenia projektu KEGA 039UMB-4/2018.

Literatúra

- BERGEIJK, P. A. G. – YAKOP, M. – GROOT, L. F. 2011. The Economic Effectiveness of Diplomatic Representation: An Economic Analysis of its Contribution to Bilateral Trade. In *The Hague Journal of Diplomacy*. vol. 6, no. 1-2, pp. 101-120.
- BREŽÁNI, P. (ed.) 2019. Ročenka zahraničnej politiky Slovenskej republiky 2018. Bratislava: Výskumné centrum Slovenskej spoločnosti pre zahraničnú politiku, n.o., 2019. ISBN 978-80-89356-82-9.
- BOLSTAD, P. 2016. *GIS fundamentals: A first text on geographic information systems*. Minnesota: Eider Press, 2016. 764 p. ISBN 978-1-59399-552-2.
- GRÁC, R. – SLAVÍK, V. 2010. Priestorové aspekty formovania siete zastupiteľských úradov v kontexte zahraničnej politiky Slovenskej republiky. In *Geografický časopis*, roč. 62, č. 3, s. 237-258.
- GURŇÁK, D. – BLAŽÍK, T. – MÁRIÁSSYOVÁ, A. 2014. Meniaca sa geopolitická poloha Slovenska. In Lauko et al. (ed.), *Regionálne dimenzie Slovenska*. Bratislava: Univerzita Komenského v Bratislave.
- LOWY INSTITUTE 2019. *Global diplomacy index*. [online] [cit. 2020.03.20.] Dostupné na internete: https://globaldiplomacyindex.lowyinstitute.org/country_rank.html

- MZVaEZ SR 2019. *Správa o stave siete zastupiteľských úradov SR v zahraničí v roku 2018 a východiská pre jej ďalší rozvoj*. [online] [cit. 2020.03.09.] Dostupné na internete: <https://rokovania.gov.sk/RVL/Material/23475/1>
- MZVaEZ SR 2019. *Zastupiteľské úrady SR*. [online] [cit. 2020.02.15.] Dostupné na internete: https://www.mzv.sk/cestovanie_a_konzularne_info/slovenske_zastupitelstva/vsetky_zastupitelstva
- PAJTINKA, E. 2019. Kvázidiplomatické zastúpenia a možnosti ich využitia vo vzťahoch medzi štátmi bez diplomatických stykov. In *Medzinárodné vzťahy*, roč. 17, č. 4, s. 303-320.
- STRINGER D. K. 2011. Honorary Consuls in Small State Diplomacy: Through Liechtenstein's Lens. In Hooghe, I., Huigh, E. (eds.). *Discussion papers in diplomacy*. Clingenadael: Netherlands Institute of International Relations.
- ŠSTATISTICKÝ ÚRAD SR 2020. *Pasívny cestovný ruch SR*. [online] [cit. 2020.03.20.] Dostupné na internete: http://datacube.statistics.sk/#!/view/sk/VBD_SLOVSTAT/cr2002rs/v_cr2002rs_00_00_00_sk
- TERAZ SK 2018. JURÍKOVÁ: *Honorárny konzul musí byť bezúhonný a finančne nezávislý*. [online] [cit. 2020.03.11.] Dostupné na internete: <https://www.teraz.sk/publicistika/jurikova-honorarny-konzul-musi-byt/363016-clanok.html>
- WEBNOVINY 2018. *Slovensko má v Saudskej Arábii nový honorárny konzulát, Korčok chce zvýšiť ekonomickú spoluprácu*. [online] [cit. 2020.03.11.] Dostupné na internete: <https://www.webnoviny.sk/slovensko-ma-v-saudskej-arabii-novy-honorarny-konzulat-korcok-chce-zvysit-ekonomicku-spolupracu/>
- WORLD BANK 2018. [online] [cit. 2020.03.20.] Dostupné na internete: <https://data.worldbank.org/indicator/NY.GDP.PCAP.CD>

APPLICATION OF GIS WITHIN THE SPATIAL ANALYSIS OF THE FOREIGN POLICY OF THE SLOVAK REPUBLIC

The aim of this paper was a political-geographical analysis of the foreign policy of the Slovak Republic using GIS tools. We analysed the institutional aspect of foreign policy on the basis of the current number of diplomatic representative offices of the Slovak Republic in the world.

In order to visualisation of the foreign policy of the SR we used GIS tools. We used method such as Gastner-Newman cartogram and hot spots analyses. Each has its own spatial specifications. Overall analysis confirms that SR concentrates its consulates to the countries which have the Slovak embassy. Nevertheless 49 countries are covered only by the honorary consulate, which is the only one representative office of the SR in those countries.

We also pointed out on several factors which could affect the spatial differentiation of Slovak honorary consulates (GDP per capita, density population and outbound tourism of SR). However, this is just a simple overview to this problematic and deeply research is needed. We also wanted bring some discussion about using GIS tools to advance an analysis in political geography and especially in the foreign policy of the country, because we are convinced, that GIS is one of the necessary tools which can be applied for this research.

Mgr. Filip Šandor

Mgr. Roman Najdený

doc. RNDr. Daniel Gurňák, PhD

Katedra regionálnej geografie, ochrany a plánovania krajiny

Prírodovedecká fakulta

Univerzita Komenského v Bratislave

Ilkovičova 6, 842 15 Bratislava, Slovenská republika

E-mail: filip.sandor@uniba.sk, roman.najdeny@uniba.sk, daniel.gurnak@uniba.sk